

[itobiad], 2021, 10 (3): 2016-2037

<p>Kültürel Sermayenin Kişilerarası İlişkilere Etkisi: Bourdieuocu Bir Yaklaşım</p> <p>The Impact of Cultural Capital on Interpersonal Relationships: A Bourdieuan Approach</p> <p>Video Link: https://youtu.be/-JrQZ1FVvXc</p>	
<p>Mehmet TAN</p> <p>Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü</p> <p>Asst. Prof., Siirt University, Department of Sociology</p> <p>mehmet.tan@siirt.edu.tr</p> <p>Orcid ID: 0000-0003-0398-9961</p>	

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 07.02.2021
Kabul Tarihi / Accepted	: 04.05.2021
Yayın Tarihi / Published	: 03.09.2021
Yayın Sezonu	: Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season	: July-August-September

Atıf/Cite as: Tan, M. (2021). Kültürel Sermayenin Kişilerarası İlişkilere Etkisi: Bourdieucu Bir Yaklaşım . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 10 (3) , 2016-2037 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/64619/876166>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Kültürel Sermayenin Kişilerarası İlişkilere Etkisi: Bourdieucu Bir Yaklaşım

Öz

Bu çalışmada, Bourdieu'nun habitus ve kültürel sermaye kavramlarından hareketle kişilerarası ilişkiler ele alınmaktadır. Bu bağlamda kişilerarası ilişkilerde özellikle kültürel sermayenin önemi ve etkisi irdelenmektedir. Kültürel sermaye kavramı Pierre Bourdieu'nun temel kavramları arasında yer almaktadır. Bireyin kültürel sermayesi aileden tevarüs eden özelliklerin yanı sıra eğitim yoluyla kazandıkları özelliklerden oluşmaktadır. Birey, sosyalleşme araçlarından biri olan aileden belli kültürel kalıpları edinmektedir. Bu çerçevede ailenin kültürel sermayesi aile içi sosyalleşme yolu ile bireye aktarılmış olmaktadır. Bireyin aileden sonra kültürel kalıpları edineceği bir başka alan eğitimidir. Bireyin alacağı eğitim kültürel sermayesini biçimlendirecek bir etkinliğe sahiptir. Bu yollarla edinilen kültürel sermaye bireyin davranışlarına yansımaktadır. Bireyin davranış yatkınlıkları ve eğilimleri habitus olarak adlandırılmaktadır. Bu davranış kalıpları ve eğilimler hem aile hem de eğitim aracılığıyla edinilen kültürel sermaye ile yakından ilişkilidir. İnsan ilişkileri kültürel sermaye ve habitus temelinde gelişmektedir. Bireyin habitusu ve kültürel sermayesi kişilerarası ilişkilerinin oluşumunu ve sürecini etkilemektedir. Burada habitus ve kültürel sermaye, bireyin giriştiği kişilerarası ilişkilerin mahiyetini, muhteviyatını ve müstakbelini belirlemektedir. Kişilerarası ilişkilerde ilişkinin sürdürülmesinde önemli bir dayanak da güvendir. Karşılıklı olarak duyulan güven, ilişkinin temelini oluşturmanın yanında ilişkinin geleceğini de inşa etmeye yardımcı olmaktadır. Güven temelinde insanlar ile kurulan bağlantılar sosyal sermayeye karşılık gelmektedir. Kişilerarası ilişkilerin sosyal sermayenin oluşumunu ve büyüklüğünü belirleyebilmektedir. Bu açıdan sosyal sermaye, insanların birbirleriyle kurduğu ilişkilerin sürdürülmesini sağlamaktadır. İnsanların belli bir ekonomik, kültürel ve sosyal sınıflara tekabül etmesi sonucunda benzer sınıflarda olan insanların birbirine benzer davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Bu benzerlikler kişilerarası ilişkilerde yatkınlıkların benzerliğini ortaya çıkarmakta ve benzer habitusa sahip bireylerin birbirilerine yaklaşımları durumu güçlendirmektedir. Genel olarak insanlar, sosyal ilişki becerilerini kültürel sermayelerine bağlı olarak geliştirmektedir. Ayrıca başlayan bir sosyal ilişkinin devamlılığını, bu kültürel sermaye pratikleri belirleyebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişilerarası İlişkiler, Kültürel Sermaye, Sosyal Sermaye, Güven, Habitus, Bourdieu.

The Impact of Cultural Capital on Interpersonal Relationships: A Bourdieuan Approach

Abstract

In this study, based on Bourdieu's concepts of habitus and cultural capital, interpersonal relations are discussed. In this context, especially the importance and effect of cultural capital in interpersonal relations are examined. The concept of cultural capital is among the basic concepts of Pierre Bourdieu. The cultural capital of the individual consists of the traits that are inherited from the family, as well as the traits they have acquired through education. The individual acquires certain cultural patterns from the family, which is one of the means of socialization. In this framework, the cultural capital of the family is transferred to the individual through socialization within the family. Another area where the individual will acquire cultural patterns after family is education. The education to be received by the individual has an activity that will shape his cultural capital. Cultural capital acquired in these ways is reflected in the behavior of the individual. Behavioral predispositions and tendencies of the individual are called habitus. These behavioral patterns and trends are closely related to both family and cultural capital acquired through education. Human relations develop on the basis of cultural capital and habitus. The habitus and cultural capital of the individual affects the formation and process of interpersonal relationships. Here, habitus and cultural capital determine the nature, content and future of interpersonal relationships that an individual undertakes. An important basis for maintaining the relationship in interpersonal relationships is trust. Mutual trust helps build the future of the relationship, as well as establishing the foundation of the relationship. Connections with people on the basis of trust correspond to social capital. Interpersonal relations can determine the formation and size of social capital. In this respect, social capital ensures that the relationships people establish with each other are maintained. As a result of the fact that people correspond to a certain economic, cultural and social classes, it causes people in similar classes to exhibit similar behaviors. These similarities reveal the similarity of predispositions in interpersonal relationships, and the proximity of individuals with similar habitus to each other strengthens the situation. Generally, people develop their social relationship skills depending on their cultural capital. In addition, these cultural capital practices can determine the continuity of a social relationship that has begun.

Keywords: Interpersonal Relations, Cultural Capital, Social Capital, Trust Habitus, Bourdieu.

Giriş

Sosyal bir varlık olan insan diğer insanlarla temas kurma ve bunu sürdürme gereksinimi duymaktadır. Sosyal olmanın verdiği bir özellik olan başkalarıyla karşılaşma, gündelik hayat içerisinde sosyal temasın ve etkileşimlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu karşılaşmalar sonucunda bazı kişisel deneyimlerin ve yatkınlıkların benzer olması halinde kişilerarası ilişkinin gelişmesini sağlayabilmektedir. Kişisel deneyimler ve yatkınlıklar kişilerarası etkileşimin sürecini etkilemektedir. Bireyin yetiştiği aile, sosyalleştiği grup, edindiği eğitimler karşılaştığı, ortak zaman geçireceği insanları ve ilişki ağı içine çekeceği sosyal alanı belirleyebilmektedir. Aynı zamanda karşılaştığı kişilerin özellikleri, sosyal ilişkilerinde kimlerle devam edeceğini de tayin edebilmektedir.

Kişilerarası ilişki, en az iki kişi arasında iletişimin kurulması ile ortaya çıkmaktadır. İletişimin devamlılık arz etmesi ilişkinin başka bir merhaleye geçtiği anlamına gelmektedir. En az iki kişi arasında başlayan bu ilişki bir sosyal bağın, sosyal ilişkinin ya da duygusal yakınlığın oluşumuna neden olmaktadır. Aile, arkadaşlık ortamı gibi farklı yapılarda kişilerarası ilişkiler ortaya çıkabilmektedir. Buradaki yakınlık düzeyi ve paylaşımlar yaşanan ilişkiye göre değişebilmektedir (Siyez, 2019, s. 72). Bireyler arasında iletişim teması ile birlikte bir yakınlık başlayabilmektedir. İletişim ve beraberinde oluşan etkileşim ilişkinin geleceğini belirlemektedir. Bunların yanı sıra kişilerin sahip olduğu özellikler bu ilişkinin seyrine tesir edebilmektedir.

Bireyin sahip olduğu doğrudan ve potansiyel özellikleri ile toplumsal evrende kendine mahsus bir ilişki ağı geliştirmektedir. Bu ilişkiler ağında temas kurduğu veya yoğun ilişkiler ve etkileşimler ürettiği anlamlı diğerleri karşılıklılık veya tekabülilik düzeyinde kalmaktadır. Bourdieu bu özelliklere tekabül etmekte olan ekonomik, kültürel, sembolik (simgesel) ve sosyal sermaye kavramlarını kullanmaktadır. Bireyin sahip olduğu maddi kaynaklar onun ekonomik sermayesini oluştururken, edindiği eğitim ve aileden tevarüs eden kültürel miras onun kültürel sermayesini belirlemektedir. Ayrıca kişinin iletişimde ve ilişkide bulunduğu sosyal ağlar onun sosyal sermayesini oluşturmaktadır. Bireyin sahip olduğu sermayeler onun davranışlarını, yatkınlıklarını, eğilimlerini belirlemekte ve bunlar kişilerarası ilişkilerde yukarıda bahsedildiği gibi anlamlı diğer kişilerden bazıları ile kurulacak yakın ilişkiler hususunda ipucu vermektedir.

Çalışma, kişilerarası ilişkilerde bireyin sahip olduğu sermayelerin özellikle kültürel sermayenin yerini tartışmakta ve bunu sosyolojik bir perspektif ile açıklamaktadır. Kişilerarası ilişkiler, sosyolojinin konuları arasında yer almasına rağmen daha az odaklanılan bir konudur. Kişilerarası ilişkiler, sosyal sermayenin teşekkülünü sağlarken sosyal etkileşim süreçlerini de oluşturmaktadır. Çalışmada kişilerarası karşılaşmalar ve etkileşim, habitus ve kültürel sermaye ile irtibatlandırılmaktadır. Genel olarak kişilerarası ilişkiler, Bourdieucu bir okumayla irdelenmektedir.

Bourdieu'nun Temel Kavramları

Bourdieu, toplumun anlaşılması hususunda ve toplum içindeki mücadelelerin daha iyi okunmasında önemli fikirler ortaya atmıştır. Ürettiği kavramların elverişli olması birçok alanda kullanılmasını sağlamaktadır. Kişilerarası ilişkilerin açıklanmasında habitus, ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye kavramlarının kullanışlı olduğunu söylemek mümkündür. Bourdieu'nun kullanmış olduğu kavramlar bahsi geçen kavramlardan ibaret değildir. Ancak konuyu sınırlandırmak açısından burada mezkûr kavramların açıklamasına yer verilmektedir.

Habitus

Bourdieu sosyolojisinin önemli kavramlarının başında habitus gelmektedir. Bourdieu farklı sosyal sermaye türlerinden yola çıkarak insan davranışlarını, eylemlerini, pratiklerini, yatkınlıklarını ve eğilimlerini bu kavram ile açıklamaktadır. Bu açıdan habitus kavramının birçok meziyeti vardır. Habitus, fail olan bireylerin geçmişlerine, ait oldukları ortamlarına, eğitimlerine, kolektif bir ürün olmalarına ve aynı zamanda toplumsal yapılar bütününe ürün olmalarına göndermede bulunmaktadır. Tarihin meydana getirdiği şemalara uygun bireysel ve kolektif pratikler üreten habitus, eğilimler sistemi olarak toplumsal düzlemde bir devamlılık ve düzenlilik sürdürmektedir (Bourdieu ve Cahartier, 2014, s. 62; Bourdieu, 2014b, s. 70-71). İnsanın bireysel tarihi, içerisinde bulunduğu toplumdan bağımsız düşünülemez. Bu bağlamda habitus, bireyin kimliğinin ve yaşamsal sürecinin ne olduğu hususunda önem taşımaktadır.

Sosyal konum ve bu konumun olanakları bireyin habitusunu üretir. Sosyal konum, statü ve ailenin kültürel sermayesi bireyin sınıfsal özellikleri ile ilişkilidir. Kişinin kendisinin, anlamlı ötekiler ile teması kültürel sermaye istikametinde gelişmektedir. Kişinin etrafında oluşan sosyal formlar bulunduğu sınıf ile alakalıdır. Sınıfsal özellikler bireye istikamet belirlerken belli yatkınlıkların oluşmasına da neden olmaktadır. Bu çerçevede sınıfsal özelliklere karşılık gelen habituslar ortaya çıkmaktadır. Bourdieu (1995, s. 22-23) sınıf ile habitus ilişkisine dikkat çeker:

“Her bir konum sınıfına/kümesine, mukabili koşulla bağdaşan toplumsal koşullandırmaların ürettiği bir habitus'lar (ya da zevkler) sınıfı/kümesi ve (hem bu habitus'ların, hem de onların üreme kapasitelerinin aracılığıyla) aralarında bir üslup yakınlığıyla birleşmiş olan sistematik bir mallar ve özellikler bütününe tekabül eder.”

Bireyin sosyal konumuna uygun somut eylemler sergilemesi onun habitusunu oluşturmakta ve sosyal konum içerisinde habitus üretimi bireylerin sınıflarına uygun olmaktadır.

Habitus, tarihin ürünü olması nedeniyle geçmiş deneyimlere dayanmakta ve yeni tecrübelerle de karşılaşmaktadır. Bu yönüyle düşünüldüğünde habitusun kader olmadığı anlaşılmaktadır. Zira geçmiş deneyimin yanında yeni deneyimlerin olması açık yatkinlikler sistemine göndermede bulunmaktadır. Ancak bu sistem dayanıklı olmasının yanı sıra sarsılmaz olmaması değişime işaret etmektedir. Bununla beraber, istatistiki olarak, çoğu insan habituslarına uygun durumlarla karşılaşmaya, yatkinlerini pekiştirecek deneyimleri yaşamaya mahkûmdur denilebilir (Bourdieu ve Wacquant, 2011, s 125-126). Bourdieu'ya (2014b, s. 80-81) göre habitus, kazara veya zorla birikmiş bilgisini kuşkuya düşürebilecek bilgiyi reddederek bu tür bilgi karşısında kendini korumaya almaktadır. Habitus kendisini pekiştirecek deneyimleri tercih ederek kendini önceki intibaka uygun eğilimlere meyletmektedir.

Turner (2013, s. 902) Bourdieu'nun habitus kavramının sınıf kültürüne bağlı olarak geliştiğine dikkat çekmektedir. Turner habitusun, genel anlamda benzer konumdaki kişilerin "kolektif bilinçdışı" hali olduğunu ifade etmektedir. Kolektif bilinç dışı olma hali ile oluşan habitus, bireylerin dünyayı ortak yollarla temsil etmelerini ve belirli bir şekilde sınıflandırmalarını, seçmelerini, değerlendirmelerini ve hareket etmelerini sağlayan bilişsel ve duygusal kılavuzdur. Habitusu tat, konuşma, kıyafet, tavır ve diğer tepkilerden oluşan yanıtlar oluşturur. Burada oldukça geniş bir yelpazeden oluşan tercihlerin varlığı söz konusudur. Ortak bir sınıf konumunu paylaşanlar arasında belirli konularda ortak bir beğeni ve yatkinlik oluşmaktadır. Bu ortak eğilim yatkinlikler geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Sanattaki zevkler, giyinme biçimleri, konuşma biçimleri, yeme davranışları ve diğer kültürel eylemlere kadar farklı alanlarda benzer eğilimler oluşmaktadır. Bu çerçevede sınıfsal özelliklere dayanan somut eylemler ile kültürel formları arasında bir ilişki durumundan bahsetmek mümkündür.

Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Sermaye

Bourdieu'nun habitus kavramı ile birlikte öne çıkan başka bir kavram sermayedir. Sermayenin, hem toplumsal sistem içerisindeki ilişkilerin kavranılmasında ve hem de kişiler arası ilişkilerin anlaşılmasında yararlı ve kullanışlı bir kavramdır. Bourdieu, sermayeyi bir güç çerçevesinde ele almaktadır. Ekonomik anlamda rekabet edebilmenin yolu ise kültürel sermaye ya da sosyal sermayeye sahip olmak ekonomik olarak rekabet edebilmenin yoludur. Bu çerçevede mezkûr sermayelerden birisinin olmaması halinde, birey rekabet etme şansını önemli ölçüde kaybedecektir (Tecim, 211: s. 42). Sermaye aslında hem bireysel hem de toplumsal bir kaynağa işaret etmektedir. Kişiler arası ilişkilerin sermaye üzerinden derk

edilmesi bu ilişkinin mahiyetinin, muhteviyatının ve müstakbelinin anlaşılmasını sağlamaktadır.

Bourdieu (2010, s. 49) sermayeyi içeriğine göre tasnif ederek ekonomik, kültürel ve sosyal olmak üzere üç farklı sermayeden bahseder. Burada ekonomik anlamda paraya dönüşen ve mülkiyet gibi konuları içeren hususlar ekonomik sermaye olarak adlandırılmaktadır. Eğitim boyutuyla anlamlandırılan ve bazı koşullar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilen sermaye kültürel sermayedir. Nihayet toplumsal yükümlülüklerden (“bağlantılar”) oluşan, belirli şartlar içinde ekonomik sermayeye çevrilebilen ve bir soyluluk unvanı gibi biçimlerde kurumsallaştırılabilen sermaye sosyal sermaye olarak isimlendirilmektedir. Bourdieu’ya göre “eyleyicilerin başka grup veya eyleyicilerle olan rabitaları sayesinde sahip oldukları kaynaklara tekabül eden” sermaye türü sosyal sermayedir. Sosyal sermaye, “az çok kurumsallaşmış olan karşılıklı arkadaşlık ve tanıma ilişkileriyle kurulmuş dayanıklı bir ağ ile ilintili gerçek veya potansiyel kaynakların toplamıdır” (akt. Göker, 2014, s. 281-283). Her bir sermaye türünün kendine has özellikleri bireyin davranış ve eğilimlerini belirlemektedir.

Bourdieu, habitusu belirleyenin sermaye türleri olduğunu ifade eder. Bireyin yatkinlıkları sahip olduğu sermaye türlerine göre oluşmaktadır. Ekonomik, kültürel ve toplumsal sermaye olarak üç farklı sermaye türüne Bourdieu, simgesel (sembolik) sermaye olarak adlandırdığı yeni bir sermaye türü daha ekler. Simgesel sermaye, herhangi bir sermaye türünde görülen sembolik değerler bütününe işaret eder. Burada sermayenin özgül yapısı kayda değerdir. Kültürel sermaye eğitim ve kültürel değerlere göndermede bulunur. Bilgi sermayesi olarak anımsanması bu özelliğine dayanır. Sosyal sermaye, bir bireyin ya da bir grubun, sosyal ilişkilerine atıfta bulunur. Sosyal ağın harekete geçirmeye olanak sağladığı sermaye ve güçlerin toplamını da işaret eder. Toplumsal yapıdaki farklılıklardan hareketler farklılaşmış toplumsal yapıları çözümlmek için sermaye türlerinin anlaşılması ve sermayenin farklı formlara büründüğünün bilinmesi gerekir (Bourdieu ve Wacquant, 2014, s. 108). Ekonomik sermaye potansiyeli, toplumsal yapı içerisinde kültürel sermayeye dönüşebilirken, kültürel sermaye de toplumsal yapı içerisinde kazandığı yeni formlar aracılığıyla başka bir sermayeye dönüşmesi sağlanabilmektedir.

Bourdieu’nun kültürel sermaye kavramı farklı anlamlar kazanabilmektedir. Toplumsal gerçekliğin inşasında sosyal yapının özelliğine göre “dinî sermaye”, “bürokratik sermaye”, “politik sermaye”, “eğitimsel sermaye” gibi farklı anlamların yüklenilmesi söz konusudur. Kültürel sermaye, daha çok kültürel donanım ve meşrulaştırma kazanması sonucu otorite kaynaklarına ulaşımını ifade eder. Bourdieu kültürel sermayenin bedenselleşmiş, nesnelleşmiş, kuramsallaşmış olmak üzere üç halde olduğunu ifade eder. Bedenselleşen kültürel sermayeye örnek olarak bireyin çocukluk yaşlarından itibaren ailenin sosyal konumuna bağlı olarak eğitim

yolu ile öğrendiği dil alışkanlığı ve yazım biçimi verilebilir. Nesnelleşen kültürel sermayeye, kitap, resim, sanat ve bilim eserleri gibi, öznelleşmiş kültürel kabiliyet isteyen nesnelere formu örnek verilebilir. Kültürel sermayenin kurumsallaşmış halinde ise eğitim ve bürokrasinin hiyerarşiye etkisi örnek verilebilir. Eğitim kurumları, insanları ayrıcalıklı veya dezavantajlı mesleki konumlara yerleşmesini ve sınıf hiyerarşilerinin yeniden-üretilmesini sağlamaktadır (akt. Göker, 2014, s. 282-283).

Sosyal ve simgesel sermaye önemli olmakla birlikte ekonomik ve kültürel sermayenin ağırlıkları belirgindir. Gelişmiş toplumların sosyal konumlarının dağılımı ekonomik ve kültürel sermaye türüne göre gerçekleşmekte ve sosyal konum buna göre ayrıma tabi tutulmaktadır. Ekonomik ve kültürel sermayeye sahip olanlar ile bunlardan yoksun olanlar arasında dikey bölünme olmaktadır. Yatay bölünme ise ekonomik sermayesi daha çok olup daha az kültürel değerlere sahip olanlar ile belirgin bir şekilde kültürel sermayeye sahip olanlar arasındaki bölünmedir. Egemen sınıf içerisindeki egemenler ile egemen sınıf içindeki entelektüeller arasındaki bölünme olarak görmek mümkündür. Ayrıca sosyal konumlarının tahkimi için sermaye türlerinin başka bir türe dönüştürme stratejileri izlenilmektedir (Wacquant, 2014, s. 65-66). Sahip olunan her bir sermaye türü sınıfsal farklılıklara tekabül edebilmektedir. Aydın sınıfı ile burjuva sınıfı arasındaki farklılık sahip olunan sermaye türü ile ilişkilidir. Aydın sınıfı kültürel sermaye üzerinde konumlanırken burjuva sınıfı, ekonomik sermaye üzerinden konumlanmaktadır. Sosyal konumlarını güçlendirme adına burjuva sınıfı kültürel sermaye edinmeye yönelik girişimlere yönelmesi sermaye dönüştürme stratejisini izlemektedir. Varyetlilerin gazete, dergi, yayınevi gibi faaliyetler alanlarına yönelmesi, sanat sergilerine sponsor olması bu stratejinin örnekleri arasında yer almaktadır.

Ekonomik ve kültürel sermaye toplum içindeki konumları belirlerken sosyal sermaye ise bu sermaye türüne sahip kişilerin sosyal ağına işaret etmektedir. Bourdieu sosyal sermayeyi, bir bireyin ya da grubun, kalıcı ilişkiler ağına, az çok kurumsallaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek veya potansiyel kaynakların toplamı olarak tanımlar. Diğer bir ifadeyle sosyal sermaye böylesi bir ağın harekete geçirmeye olanak sağladığı sermaye ve güçlerin toplamıdır. Başka bir şekilde ifade edilecek olursa kredi hakkı tanıyan, bir "referans" sağlayan fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesidir. Sosyal sermaye, bireysel veya kolektif, bilinçli ya da bilinçsiz, kısa vadede ya da uzun vadede doğrudan kullanılabilir sosyal ilişkileri kurmak ya da yeniden üretmek amacıyla oluşan ilişkiler ağı yatırımıdır. Bu ilişkiler ağı içerisinde komşuluk, işyeri, ve akrabalık gibi zorunlu veya tesadüfi biçimde oluşabilmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2014: s. 108; Bourdieu, 2010: s. 60-63). Sosyal sermaye grupların bir niteliği ve hatta mükemmel bir şekilde kolektif etkileşim ürünü olarak görülebilir. Bunların yanı sıra Bourdieu sosyal sermayenin, imtiyazlıların bir serveti olduğunu ve onların üstünlüklerini sürdürmede bir araç olarak kullandığını

düşünür. (Field, 2008: s. 27). Kişinin rutinleri, icraatları, somut eylemleri tesadüfi veya zorunlu temasların kurulmasını sağlamaktadır. Bu temaslar neticesinde kurulan sosyal ağlar kişinin sosyal sermayesini oluşturmaktadır.

Sosyal sermaye, kişilerarası ilişkileri ve sosyallikleri açıklamada kullanışlı olabilmektedir. Ekonomik ve kültürel sermaye, sosyal sermayenin teşekkülünde istikamet verebilmektedir. Bireyin sahip olduğu sosyal sermaye, kişilerarası ilişkinin büyüklüğünü belirlerken ekonomik ve kültürel sermaye ise kişilerarası ilişkideki eğilimleri tayin etmektedir.

Kişilerarası İlişkiler

Gündelik hayat içerisinde insanların tesadüfi veya zorunlu temasları, sosyal ilişkilerin oluşmasına neden olmaktadır. Günlük rutinlerin neden olduğu sosyal ilişkilerin sonucunda toplumsal davranışlar ortaya çıkmaktadır. Toplumsal davranışı Homans, iki kişi ve daha fazla insanlar arasında gelişen soyut veya somut, az veya çok ödüllendirici veya maliyetli bir etkinlik alışverişi olarak ifade etmektedir (akt. Ritzer, 2013, s. 421). Toplumsal davranış ile gündelik hayat içerisindeki sosyal ilişki ve iletişim ortaya çıkmaktadır. Bu sosyal ilişki ve iletişim toplumsal etkileşimin temelini oluşturmaktadır.

Toplumsal etkileşim, toplumdaki failerin bilerek ya da bilmeyerek karşılıklı etkiye dayanmaktadır. Toplum, kişiler arasında oluşan karşılıklı ilişki ve etkilerden, sosyalleşmenin tarz ve formlarından oluşmaktadır. Sosyolojinin görevi " ... kişiler arasında etkili, bir anlık veya sürekli, bilinçli veya bilinçsiz, geçici veya düzenli, binlerce ilişkinin hepsi" olduğu fikri Simmel tarafından dile getirilmektedir (akt. Jung, 1995, s. 43). Buradan hareketle sosyoloji doğal olarak kişilerarası ilişkiler ve etkileşimler ile ilgilenmektedir.

Toplum içinde bireyler arasında temaslar olmaktadır ve etkileşim kaçınılmaz hale gelmektedir. Etkileşim denilirken temelde insanlar arasındaki mütemadiyen birbirlerini etkilemesine atıfta bulunmaktadır. "Karşılaşma" olarak ifade edilen durum aslında etkileşim haline işaret etmektedir. Ayrıca bazı durumlarda bir kişinin herhangi birisini etkilemeye yönelik etkinlikler de performans olarak adlandırılmaktadır (Goffman, 2009, s. 28). Toplumsal etkileşime değinen önemli isimler arasında yer alan Blau'ya göre, toplumsal yapı dikkate alınmadan toplumsal etkileşim süreçleri çözümleyemeyiz. Yapı ve etkileşim karşılık birbirini etkilemektedir. Toplumsal yapı, toplumsal etkileşimden meydana gelmesine rağmen toplumsal yapılar, etkileşim sürecini etkileyen ayrı bir varlığa sahip olurlar (akt. Ritzer, 2013, s. 428).

İnsanlar yaşadığı toplum içerisinde toplumsal temaslarda bulunarak sosyal ilişkilerin genel hatlarını oluşturmaktadır. İnsan karşılaşmaları kişilerarası temasın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca bu temas, toplumsal ilişki ağlarını meydana getirmektedir. Karşılaşmalar ve temasların sonucunda bazen bu ilişkinin sürdürülmesi de tercih konusu olabilmektedir.

Toplumsal temaslar neticesinde oluşan sosyal ilişkiler bireyin sosyalizasyon sürecini belirlemede ve birey, bu süreçte sosyal uyum pratikleri kazanmaktadır. Sosyal ilişkilerin her zaman uyum içerisinde sürdürülmesi beklenilmesine rağmen bazen zayıflamakta hatta bozulabilmektedir. Karşılaşma esnasında gerçekleşen faaliyetlerde ilişkinin bozulmaması hedeflenirken ilişki değişim sürecinde ise hedef, karşılaşmayı memnuniyet verici bir şekilde sonlandırmak olacaktır. İnsanların karşılaşırken selam vermesini ve ayrılırken vedalaşmasını bu çerçevede değerlendirmek mümkündür (Goffman, 2017, s. 51). Toplumsal temasın oluşumu ile farklı insanların farklı veya benzer amaçlarla karşılaşmasını ortaya çıkarmaktadır. Bu amaçlar ilişkinin seyrini ve geleceğini etkilemektedir. Kişinin kendisini merkeze alarak ötekiler ile ilişki geliştirmesi ilişkiye anlam yüklemesi ile gerçekleşebilir. Bu anlamlar, beklenti ve tasdik üzerinde inşa edilmektedir. İnsanlar arasında beklentilere göre karşılaşmalar gerçekleşirken, makûliyet çerçevesinde rutinlerin tasdiklenmesi bu temasları artırmaktadır. Toplumsal temasın kurulması ile insanlar, karşılarındaki ya da karşılaştıkları kişiler hakkında bilgi edinebilmek için sembollerini yorumlamaya yönelmektedir:

“İnsanlar, buldukları ortama yeni birisi girdiği zaman genelde ya o kişi hakkında bilgi edinme ya da hali hazırda sahip oldukları bilgileri kullanma çabası içine girerler. En merak edilen o kişinin genel toplumsal ve iktisadi durumu, kendini nasıl gördüğü, çevresine karşı takındığı tavır, işinde usta olup olmadığı ve güvenilir olup olmadığı gibi konulardır” (Goffman, 2009, s. 15).

İnsanlar sosyal temaslarında ötekileri anlamlandırmak için onların somut eylemlerini, sembol ve eklentilerini değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Böylelikle birey, karşıdaki kişiler hakkında bilgiler edinecektir. Karşıdaki bireyin konumunu ve statüsünü bilmesi, onun hakkında bazı bilgileri tahmin etmesini ve onu daha iyi tanımasını mümkün kılmaktadır. Bir karşılaşmada karşıdakinin statüsünün bilinmesi halinde, kişinin statüsüne göre rol belirlemek, durum değerlendirmesi yapmak ve bu değerlendirme ışığında davranış sergilemek beklenen eğilimlerdir. Statü hakkında bilgi olmaması halinde etkileşimin akışını diğer semboller üzerinden yürütülmesi sağlanır. Bu açıdan etkileşimlerde statünün bilinmesi, kişiler arası ilişkinin konuşma biçimlerini, ritüellerini, beklentilerini, rol durumlarını ve duygularını belirleyebildiği için önemli hale gelmektedir (Turner, 2002, s. 213). Sosyal temas, somut ve nesnel eylem ile semboller üzerinden ilerleme kaydederken sosyal davranış örüntülerinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Heidegger’ e göre insan davranışı ne sadece gözlemlenebilir veya ölçülebilir niteliktedir ne de psikişik dürtülerin kanalı olarak hizmet verebildiği içsel ve içe yönelimli bir fenomendir. İnsan davranışı kişilerarası alanla ilgili bir

ifade ediş biçimidir (akt. Göka, 2019, s. 24). Davranış, insanların amaçlarını gerçekleştirmeye yönelik gerçekleştirdiği eylemler ve faaliyetleridir. Kişilerin işbirliği yaptığı ya da çatıştığı durumların yanı sıra insan başarısını artıran ya da bozan durumlar kişiler arası temasın olduğunu göstermektedir. Az ya da çok fark etmeksizin kurulan kişiler arası temasın fiziki ve sosyal çevreye bağlı olarak davranışsal beklentiler ile ilişkili olup kurulan sosyal temas, sosyal etkileşimi meydana getirmektedir. Geleneksel rol olarak adlandırılan pozisyona bağlı davranışsal beklentiler sosyal etkileşim örüntülerini etkilemektedir (Streyker, 2006, s. 225-226). Sosyal etkileşim, kişilerin özelliklerine bağlı olarak kişilerarası temas ile sosyal davranışlar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Her bir insan davranışı bu bağlamda kişisel rutinleri, eylemleri, icraatları ve sosyal yapıları ile ilintilidir.

Davranış kuralları bireyi, genel olarak yükümlülükler ve beklentiler üzerinden etkilemektedir. İnsanların ahlaki sınırlar içerisinde nasıl davranması gerektiği ile ilgili belirleyici kurallar ve yükümlülükler davranışlarını yönlendirir. Diğer insanların ahlaki açıdan kendisine nasıl davranmak zorunda olduğunu belirleyen de beklentilerdir. Kişilerarası ilişkiler yükümlülük ve beklenti üzerinden gelişmektedir. Bir kişinin yükümlülüğü olan şey çoğu zaman diğerinin beklentisidir (Goffman, 2017, s. 61). Asgari ahlaki kurallar insanlara, birbirlerine karşı yükümlülükleri olduğunu hatırlatmaktadır. Bu kurallar çerçevesinde yerine getirilen yükümlülüklerin tabi sonucu beklentiler üzerinde davranış örüntülerinin meydana gelmektedir. Kişi bir davranışı yükümlülük üzerinden sergilerken öteki de beklentilere göre davranışlarına istikamet vermektedir. Yükümlülük ve beklenti üzerinden inşa edilen davranışlar, sosyal teması ve etkileşimi sürdürülebilir kılmaktadır.

Kişilerarası İlişkiler ve Habitus

Habitus esasında bireyin sosyal olarak oluşturulmuş bilişsel yeteneklerini, inançlarını ve eğilimlerini ifade eder. Bireylerin içinde, derine kök salmış tarihsel deneyimleri temsil eden habitus geçmiş deneyimlerini daha sonra bireylerin karar vermelerinde yatkın hale getiren bir algı, takdir ve eylem matrisi olarak bütünleştirmektedir (Obembe, 2012, s. 359-360). Bireyin geçmiş deneyimleri, gündelik hayattaki tecrübe ve davranışları bütünsel olarak onun habitusunu oluşturmaktadır.

Habitus hem maddi özelliklerin hem de simgesel sermayenin dağılımında belirli bir konumla tanımlanan bir durumun cisimleşmiş ve konum hakkında başkalarının, bireyin hem simgesel sermayesini oluşturan temsilleri hem de simgesel olarak hayat tarzına tercüme edilen dağılımlardaki konumunu hesaba katan bir üründür (Bourdieu, 2014a, s. 198). Birey başkası ile girdiği sosyal ilişki başkasının habitusu ve bu habitusa bağlı olarak ortaya çıkan sembol ve anlamlar ışığında ilerlemektedir. Burada bireyin sosyal bağlamda iyi bir yorumcu ve sosyal davranışları semboller

üzerinden analiz edebilen iyi bir okuyucu olması onu kişiler arası ilişkilerde daha başarılı olmasını sağlamaktadır. Bu yorumcu ve analizci yaklaşım kişilerarası ilişkilerde eylem ve söylem eğilimlerini görebilmeyi sağlamaktadır.

Habitus belli kişiler arasında bir üslup ve söylem birliğini oluşturmakta ve diğerlerinden ayrımını ortaya koymaktadır. Kişilerin sahip olduğu söylem biçimi benzer habitusa sahip olanlar ile ortak bir noktada buluşmasını sağlayarak birbirlerine yakınlaştırmaktadır. Yakınlaşan bireyler, bireysel ilişkilerini derinleştirmeye yönelmektedir. Dikkat çekmek gerekirse, habitus sosyal temasın sürdürülebilirliğinin işaretidir. Karşısındaki bireyin habitusunu kendisine yakın bulması halinde sosyal temasın yakın bir ilişkiye dönüşmesi olağandır. Ancak farklı sınıfsal söylem ve davranış pratiklerine sahip kişilerin yatkınlıkları arasında paralellik arz etmemesi nedeniyle sosyal ilişkilerinin zayıf kalacağını öngörmek mümkündür. Yakın ilişkilere dönüşen kişilerarası ilişkilerde habitusun önemli bir dayanak olduğu görülmektedir.

Kişilerarası ilişkilerde bireylerin farklılıkları, yatkınlıkları ve eğilimleri önem arz etmektedir. Habitus kişilerarası ilişkilerde bireyler arası benzerlik ve yatkınlıklara işaret ederken aynı zamanda bireylerin davranışları hakkında ön kestirimlerde bulunmasına yardımcı olmaktadır. Karşılaşan bireylerin birbirlerinin habitusunu bilmeleri halinde sosyal temas farklı bir merhalede devam etmektedir. Ancak karşıdaki kişinin habitusu bilinmediği takdirde birey, kişilerarası ilişkilerde gündelik norm ve kurallar çerçevesinde ilişkinin süreceğini tahmin eder ve kişisel deneyimlerini de katarak ortalama davranışlar sergilemeye yönelir. Bu bağlamda sosyal temasın istikametini bireylerin eğilim ve yatkınları belirleyebilmektedir.

Kişilerarası İlişkilerde Kültürel Sermaye

Kişilerarası ilişkilerde bireylerin yatkınlık ve eğilimlerinin önemli olduğunu yukarıda ifade ettik. Kişisel yatkınlıkların ve eğilimlerin oluşumu kişinin sahip olduğu kültürel sermaye ile yakından ilişkilidir. Kişinin ailesi, aldığı eğitim ve öznel duyguları onun kültürel haritasını belirlemektedir. Kavramsal olarak kültürel sermaye, “sözel beceri, genel kültürel farkındalık, estetik tercihler, okul sistemi hakkında bilgi, eğitim gibi geniş çeşitlilik gösteren olanakları” içermektedir (Swartz, 2011, s. 111). Burada kültürel sermayenin oluşumunun eğitim sistemi ile ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Eğitim sisteminden kaynaklı bazı ayrımlar üretilmek suretiyle resmi farklılıklar, sınıflanmış bireylerde, kolektif olarak kabul edilmiş ve savunulan farklılıklara inancı üreterek ve böylelikle de gerçek varlığı resmi varlığa yakınlaştırmayı amaçlayan tutumları oluşturarak, gerçek farklılıkları üretme (veya güçlendirme) eğilimindedirler. Eğitim, insanlara bazı özellikler kazandırarak ayrımlar meydana getirmektedir. Bu ayrımlar aynı zamanda statü tahsis etme durumunu da oluşturmaktadır (Bourdieu, 2015, s. 45-46). Eğitim kurumları kişileri diplomalı kılmanın yanında bir statü de tahsis

etmektedir. Bazı durumlarda eğitim kurumların simgesel anlamları kişiye bir statü kazandırabilmektedir. Ayrıca bireyin kazandığı diploma ile edindiği meslek onda statüye bağlı bir kültürel sermayenin birikimini de sağlamaktadır. Eğitim kurumları insanları fiziki olarak bir araya getirerek etkileşim rutinlerini ortaya çıkarmaktadır.

Bireyler fiziksel olarak bir araya geldiğinde etkileşim ritüelleri belirir. Bireyler, müşterek bir ilgi geliştirdiklerinde ortak bir ilgi odağı ortaya çıkarırlar. Semboller (kelimeler, nesnelere, ifadeler, konuşma stilleri, vb.) haletiruhiyeleri ve müşterek ilgi odaklarını temsil ettikleri zaman anlam kazanır. Zaman içerisinde bu semboller hakkında ahlaki doğruluk duygusu da gelişir. Bu ritüellerin dinamikleri birkaç unsur etrafında döner. İlk olarak, bireyler yüz yüze gelerek kültürel sermayeyle veya daha geniş bir alanda yönettikleri toplumsal kaynaklarla (örneğin güç ve otorite, bilgi, eğitim, sosyal ağlar ve bağlar, ittifaklar, deneyimler) veya geçmiş etkileşimlerde biriktirdikleri özel alanlar (örneğin anılar, bilgi, malumat veya diğer kaynakları bir etkileşim yeniden oluşturulduğunda tekrar kullanabilirler) ile tanışır. İkincisi, etkileşimin, bireylerin hangi duygusal enerji seviyesine getirdiği sırayla,

- (a) sahip oldukları kültürel sermayenin seviyesi,
 - (b) içinde bulunan güç ve prestij veya statü durumu,
 - (c) olumlu duygular seviyelerinin veya önceki zamanlarda gerçekleşen etkileşimin kültürel sermayenin artmasının anıları ile ilgilidir. Sözgelimi bireyler birkaç yıl boyunca bazı durumları izler. Bunlar:
 - (a) diğer aktörlerin kendine göre ilgili kaynakları;
 - (b) bir durumda mevcut olan diğer kişilerin sayısı;
 - (c) bir durumda mevcut olan diğer seçeneklerin sayısı;
 - (d) etkileşimin pratik, törensel ve sosyal içeriğinin miktarı ve en önemi,
 - (e) bu nitelikteki önceki etkileşimler ilintili pozitif duygusal enerji miktarındaki kazançlar ve bir kişinin kaynakların eşitsizliklerinden elde edilmesi muhtemel kültürel sermaye kaynaklarını büyütme, izlenebilecek alternatifler, etkileşimde bulduklarının sayısı, mevcut durumun izlenmesi, durumun doğası (sosyal, iş pratiği veya tören gibi) ve deneyimler (duygusal enerji ve alınan kültürel sermaye) (Turner, 2013, s. 589-590).
- Kültürel sermayenin bireyin sosyal etkileşimlerini zamansal ve ilişkisel olarak etkilediği anlaşılmaktadır. Bireyin zaman bağlamında sahip olduğu ve biriktirdiği kültürel sermayenin yoğunluğu, sosyal sermayesini

artırmakta ve gücünü perçinlemektedir. Ayrıca etkileşim içerisinde olduğu diğer kişilerin geçmişte ve şu anda sahip olduğu sosyal ve kültürel sermayelerini düşünerek sosyal etkileşimde strateji geliştirebilmekte ve sosyal temaslarda kabiliyet kazanmasını sağlamaktadır. Kişinin kendisinin ve ötekinin sosyal formları, kültürel örüntüleri, alternatif ağın durumu sosyal temasın geleceğini etkilemektedir.

Sosyal etkileşim bireylerin birbirini etkilemesine işaret etmektedir. Bireyin sahip olduğu kültürel sermaye onun sosyal ağı ve geçmişi ile bağlantılıdır. Gerek aileden gelen kültürel miras gerekse okuldan kazanılan kültürel nesne ve bilinç, bireyin kişisel ilişkilerini değerlendirmelerinde belirleyici olmaktadır. Sahip olunan kültürel değerler, etkileşimde bulunduğu kişiler ve geçmiş deneyimler bireyin, karşılaştıkları insanlar ile ne düzeyde bir iletişimin kurması gerektiği hakkında kişiye yön vermektedir. Burada, temel eğilim, benzer kültürel kodlara sahip olanlar ile sosyal ilişkiyi güçlendirmektir. Ayrıca kültürel sembollerdeki değişim ve artış kişilerarası ilişkilerin yeniden gözden geçirmesini sağlayabilmektedir. Zira kültürel sermaye sınıfsal ayrıma tekabül etmektedir. Bu sermayedeki artış ister istemez kişinin kendisine ve sosyal çevresine tezahürü olmaktadır. Eğitim hayatını yarıda bırakan kişilerin sosyal ağları, eğitim hayatına devam eden kişilerin sosyal ağlarına göre farklılık arz etmektedir. Hakeza aldıkları eğitim ve diplomalar sayesinde farklı kişiler ile girilen sosyal temas, kişide biyografik kopuşa neden olabilmektedir. Bu durum, sosyal ağın gözden geçirilmesinden ziyade sosyalizasyonun neden olduğu yeni temaslar ile geçmiş sosyal ağın değişmesi anlamına gelmektedir. Yeni kişiler bireyin sosyal ağına eklenmesi ile kişisel sosyal ağın yeniden inşa etme hali ortaya çıkmaktadır. Nihayetinde kişi, daha önceki sosyal çevresine ilaveten kendine benzer kültürel kodları taşıyan kişiler ile sosyal temas ve etkileşime girmekte ve bu durum kişide anlamlı değişimlerin yaşanmasını sağlamaktadır.

Sosyal temaslar ve kültürel sermaye, sosyal bağlantıları ile bir sınıfsal ilişki biçiminin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Kişisel eğilimlerin kaynağını oluşturan kültürel sermaye yeni sosyal ilişki biçimlerini oluştururken bu ilişkilerin niteliğini de belirleyebilmektedir. Burjuvazi ve işçi sınıfları düşünüldüğünde sahip olunan kültürel sermaye, sosyal sermayelerinin niteliğini ve genişliğini tayin edebilmektedir. Sosyal sermayeleri içerisinde yer alan arkadaşlar, kültürel sermaye farklılığına göre bir ayrıma tutulabilmektedir. Yeni küçük burjuvazi dinamik, zarif, tarz sahibi ve sanatçı ruhlu biçiminde tarif ettiği ideal arkadaşları tercih ederken (Bourdieu, 2015, s. 511) "ehlikeyif" sıfatını daha çok tercih eden işçiler, aynı zamanda iyi yiyen ve iyi içen bir kişiyi takdir etikleri ve sosyal olan arkadaşları seçme eğilimindedirler (Bourdieu, 2015, s. 563). Edinilen kültürel sermaye insanların yakın ilişkilerini belirlemektedir. Özellikle tanıdık, arkadaş, dost ve ahabap olarak isimlendirilen farklı düzeylerdeki yakın ilişkiler sosyal konumdan ve statüden etkilenmektedir. Eğitim sistemi

içerisinde benzer konumlara ulaştırması açısından diploma dahi kurulan ilişkileri etkilemektedir. Sembolik olarak anlam bulan diploma daha derin anlamlar içermektedir. Girişilen ve geliştirilen ilişkiler bazen meslek ve eğitim durumuna bağlı olarak sınıflandırılmaktadır. Aynı okuldan, aynı bölümden olma tanışıklığın ilerlemesini ve yakın ilişkiye dönüşmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda bireyin eğitim düzeyi ve mezuniyet durumu kişiler arası ilişkilerde rol oynamaktadır. Eğitim, kişilerarası bağlantıların oluşması ve sürdürülmesinde rol oynamasının yanında bireylerde söylem benzerliğinin oluşumuna da neden olabilmektedir.

Bourdieu, söylemi, dilsel habitus + dilsel piyasa = dilsel ifade olarak formüle eder. Dilsel habitus, toplumsal koşulların bir sonucu olması ve yalnızca herhangi bir söylem üretimi değil belirli bir “duruma” veya daha ziyade belirli bir piyasaya yahut da alana ayarlı bir söylemin üretimidir. Dilsel piyasanın hem somut hem soyuttur. Somut yanı şudur: Belirli bir toplumsal durumdur, az çok ritüelleştirilmiştir, toplumsal hiyerarşinin belirli bir seviyesinde konumlanmış belirli bir muhataplar topluluğunu kapsar. Soyut anlamda ise dil piyasasını, dilsel üretimlerinin kendine has fiyat oluşum yasaları olarak tanımlayabiliriz. Dil piyasasında dilsel sermaye kavramı önem kazanmaktadır. Dilsel sermaye, dilsel bir takım kazançların varlığından söz etmek anlamına gelir. Dilsel sermaye, dilsel fiyat oluşum mekanizmaları üzerinde sahip olunan güce karşılık gelir (2016, s. 147-150). Dilsel faaliyetler kültürel sermaye bağlamında değerlendirilmektedir. Buradan hareketle bireylerin sahip olduğu konuşma biçimi, iletişim tarzı ve üslup kişilerarası ilişkilerde bir sembol olarak anlam bulmaktadır. Konuşmada üslup bozukluğuna sahip bir bireyin üsluba önem veren birisi ile sosyal ilişki geliştirmesi zor olabilmektedir. Kaba konuşma tarzını seven bir bireyin bu çerçeveye uygun kişiler ile sosyal ilişki geliştirmesi kolay görünmektedir. Aslında söylem ve ifadeler, iletişim aracı olmasının yanında iletişimin devam edip etmemesi konusunda bir ipucu olmaktadır. Benzer konuşma üslubuna sahip olanların ya da üslup beğenilerinin birbirine yakın olanların kişiler arası ilişkileri derinleşebilmektedir.

Dilsel sermaye bireyin sahip olduğu konumunu da göstermektedir. Birey konumuna göre bir dili kullanarak bireysel ve toplumsal ilişkilerine sinyal vermektedir. Örneğin, birinin kullandığı dilde, içerik bağlamında bilgisel doluluk ve doyunluk olması onun entelektüel durumuna işaret etmektedir. Ayrıca etrafındakilere entelektüel düzeyini göstermesi onun önceliklerini de göstermektedir. Bu çerçevede kişi, sosyal ilişkilerinde kültürel sermaye ile ilintili olarak entelektüel kimliğine uygun bireyler ile ilişkilerini geliştirmeye yönelmektedir.

Kullanılan dil kültürel sermayenin bir türü olarak görmek mümkündür. Dil hem aile ve hem de okul tarafından geliştirilmektedir. Böylelikle kullanılan dil ve üslup kültürel sermayenin dışavurum biçimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bourdieu (2015, s. 41) kültürel sermayeyi

muhtevasında yer alan eğitim sisteminden elde edilen eğitim sermayesinin ve aileden miras alınan kültürel sermayesinin birlikte düşünülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Aslında eğitim sermayesi hem aile hem de okul tarafından sağlanan kültürel aktarımın birikmiş etkilerinin ürünüdür. Eğitim ve kültürel sermaye, değer aşılama ve dayatma eylemleriyle meşru kültüre ilişkin genel ve nakledilebilir yatkinlıkların oluşmasına katkıda bulunur.

Toplumsal hayat içerisinde hangi sermayenin daha önemli olduğu koşullara ve bireylere göre değişmektedir. Sınıf ilişkilerinde sermaye türlerinin özgün yapıları belirleyici olmaktadır.

“Aynı iyelikler sisteminin (sınıf mücadelesi alanında işgal edilen konumu belirleyen ve bu konum tarafından belirlenen) ele alınan konu her ne olursa olsun (gıda tüketimi, doğurganlık, kredi alışkanlıklar, siyasi görüşler veya dini pratikler vb.) daima en büyük açıklayıcı güce sahip olduğunu ve eş zamanlı olarak onu oluşturan etmenlerin göreceli öneminin bir alandan diğerine değişkenlik gösterdiğini, şu veya bu etmenin duruma göre ön plana çıkmasını (eğitime bağlı sermayenin bir yerde, iktisadi sermayenin başka bir yerde, sosyal sermayenin diğer bir yerde ön planda olmasını) anlayabilmek için, sermayenin toplumsal bir ilişki olmasından, yani üretildiği ve yeniden üretildiği alan dışında başka bir yerde var olmayan ve etkilerini göstermeyen bir toplumsal enerji olmasından dolayı sınıfa bağlı niteliklerin her birinin değerini ve etkinliğini her alanın bizzat özgün yasalarından aldığını kavramak yeterlidir: Pratikte, yani özel bir alanda, eyleyicilere bağlı bulunan bedene işlemiş nitelikler (yatkinlıklar) veya nesnelleşmiş iyelikler (iktisadi veya kültürel mallar) her zaman eş zamanlı olarak etkili olmaz; her alanın özgün mantığı, o pazarda tedavülde olan, söz konusu oyunda anlamlı ve etkili olup bu alanla ilişkide özgün sermaye işlevi ve bu yolla da pratiklerin açıklayıcı etmeni olma işlevi gören nitelikleri belirler” (Bourdieu, 2015, s. 175-176).

Bireylerin sahip olduğu toplumsal konumlar ve sosyal bağlar kişilerarası ilişkilerde belirleyici olabilmektedir. Toplumsal yapı içerisinde önem arz eden sermaye türünün sosyal ilişkilerde ağırlığı hissedilmektedir. Sosyal miras ve gündelik sosyal temas, sermaye dağılımında etkili olmaktadır.

Sosyal mirastan kasıt, toplumca kabul edilip bireyin içselleştirdiği kültürel değerlerdir. Bir tür kültürel sermaye olarak da görmek mümkündür. Ancak bu kültürel sermaye içerisinde maddiyat ve mülkiyet temelinde bir değerlendirme söz konusu olduğunda, toplumca üstün tutulan sermaye türü ekonomik sermaye olmaktadır. Aslında toplumsal norm ve değerler bu sermaye türlerinin ağırlıklarına göre değişebilmektedir. Bu durumun toplumsal ve bireysel yönleri bulunmaktadır.

Toplumsal boyutta kişilerarası ilişkiler kurulurken ve sürdürülürken sermaye türü ve ağırlığı dikkate alınmaktadır. Sosyal sermayeye önem veren toplumlar, kalabalık bir ailenin ve sosyal ağın teşekkülüne zemin hazırlamaktadır. Bu durum, akrabalık/kan bağı üzerine inşa edilen toplumsal sistemlerde toplumsal varlıkların sürdürülmesi, geniş tabanlı akrabalık halkalarının kurulması ve bu halkaların genişletmesi ile irtibatlandırılır. Böyle toplumlarda aşiret, boy, kabile vb. sistemler daha önemli olmaktadır. Ayrıca toplumsal sistem içerisinde farklı kişiler/gruplar arasında işbirliklerin kurulması ile sosyal ağların genişletilmesi söz konusudur. Ekonomik sermayenin ön planda olması ekonomik temelli farklı toplumsal sınıfların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kapitalist sistemin geçerli olduğu toplumlarda toplumsal yapı ve ilişkiler bir alışveriş bağlamında değerlendirilmekte ve kar-zarar mantığıyla sosyal ilişkiler sürdürülmektedir. Kültürel sermayenin önemli ve anlamlı bulunan bir toplumda ise kültürel ürün ve nesnelerin üretimine ve bu ürünlerin dolaşımında olmasına anlam ve önem verilmektedir. Bu toplumlarda sanat eserlerine ve kültürel miras değerlerine sahip çıkılmaktadır. Ayrıca kültürel değerlerin aktarımını sağlayacak aile yapıları ve eğitim kurumları ön planda olmaktadır.

Bireysel bağlamda sermaye dağılımı ve ağırlığı bireyin sahip olduğu özellikler ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Kişilerarası ilişkiler kurulurken tesadüfler, gereksinimler ve zorunluluklar devreye girebilmektedir. Gündelik hayatta kurulan sosyal temas zorunluluk sonucu oluşması kişiler arası ilişkilerin zaruret neticesinde başlamasına neden olmaktadır. Bu temas sonucu rasyonel stratejilerin devreye girmesi halinde birey için hangi sermaye türü ön planda ise kişilerarası ilişkiler o minvalde gelişecektir. Örneğin kültürlü insanları seven birisi, günlük tesadüfi temas neticesinde kültürlü ve eğitilmiş birisiyle başladığı tanışıklığı yakın bir ilişkiye evrilebilecektir. Söz konusu birey için kültürel sermaye ön plana çıkmakta ve kişiler arası ilişkinin devamlılığında kültürel benzerlikler belirleyici olmaktadır. Burada beğeniler ve zevkler devreye girmektedir. Benzerliğin çekiciliği misali benzer zevk ve beğenileri olanlar arasında bir çekim olabilmektedir. Edebiyat, müzik, sinema, tiyatro, sanat gibi alanlara yönelik yatkinlikler ve beğeniler kurulan temasın sürdürülmesini olanaklı kılabilir. Bazen kültürel sermaye olarak adlandırılan eğitim durumları da devreye girmektedir. Eğitim ile elde edilen kültürel

sermayelerin örtüşmesi bireyler arasında yakınlaşma eğilimlerini ortaya çıkarabilmektedir.

Kişilerarası İlişkilerde Sosyal Sermaye/Güven

Sosyal sermaye ve güven kavramları, birbiriyle ilişkili olup birbirlerinin yerine kullanılabilmesine rastlanılmaktadır. Sosyal sermayenin güven ile ilişkisi birbirlerinin yerine kullanılabilirdiği gibi birbirlerinin ögesi olarak da değerlendirilmektedir. Burada güven, sosyal sermayenin bir ögesi olarak görülmekte ve ağ ögesiyle sosyal sermaye daha anlaşılır hale gelmektedir (Tecim, 2011). Bu çerçevede kişilerarası ilişkileri bir ağ olarak düşünmek mümkündür. Bu ağ güven ile kurulup sürdürülmesi halinde sosyal sermayenin bileşenleri tamamlanmış olmaktadır. Kişilerarası ilişkiler, sosyal sermaye ve güven bağlamında gelişmektedir.

Sosyal sermaye, temelde sosyal ilişkilerin gücüne dayanmakta ve bu perspektif ile yapılan değerlendirmeler, insan ilişkilerini en geniş anlamıyla toplumsal gelişmenin ve dinamizmin kaynağı olarak görmektedir. Bir bakıma sosyal sermaye, topluma ya da topluluğa ortak bir benlik inşa eden, birey ve toplum/topluluk arasındaki bağı güçlendiren esaslı unsurun adıdır. (Aydemir ve Tecim, s. 2012: 45). Sosyal sermaye, bireyin kurduğu sosyal ilişkilere dayanmaktadır. Bu çerçevede bireyin sosyal ağı onun sosyal sermayesini oluştururken sosyal ilişkilerini de etkileyebilmektedir. Kişilerarası ilişkiler, sosyal sermayenin oluşumunu sağlarken, bireyin sahip olduğu sosyal sermaye de kişilerarası ilişkilerin şekillenmesinde etkili olmaktadır.

İnsanların amaçlarını gerçekleştirmelerinde ya da kolaylaştırmalarında sosyal ilişkiler önemli yer tutar. Toplumsal yapıda yer alan ilişkiler birer sosyal sermayeye dönüşür. Bu bağlamda normlar, güvenilirlik, sosyal ağlar, gönüllü birliktelikler birer sosyal sermaye biçimine dönüşür (Aydemir, 2011: s. 62). Toplumsal hayat içerisinde bireylerin amaçlarının hâsılı için insan ilişkileri ve birliktelikleri kaçınılmazdır. İnsanlar arası ilişkilerin başlaması ve sürdürülmesi ile birlikteliklerin sağlanması güven olgusuna bağlıdır. Kurulan ilişkinin sürdürülmesinde ve insan birlikteliklerinin daim olmasında önemli bir dayanak da güvendir. Karşılıklı duyulan güven, ilişkinin temelini oluşturmakta ve ilişkinin geleceğini de inşa etmeye yardımcı olmaktadır.

Güven kelime olarak inanma ve bağlılığa vurgu yapmaktadır. İnsanlar inanmadığı kişiye veya kişilere karşı güven duymadığı gibi kuşku da duyar. Başkasına karşı sezilen bir şüphe ilişkinin başlaması noktasında noksanlığa sebep olacaktır. Kişilerarası ilişkilerin başlaması ve sürdürülmesinde bireylerin birbirlerine inanması ve güvenmesi önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bourdieu kişilerarası ilişkilerde ağ oluşumuna ve ağ yapılarına önem vermektedir. Güven, bu ağ yapılanması içerisinde daha kolay yer

edinebilmektedir. Güven, bireyler arasında bir mütekabiliyete göre tesis edilebilmektedir. Buradan hareketle kişilerarası ilişkiler aktörler arası bir ilişki olup bu ilişkileri taraflar arası fayda ve zarar boyutuyla ele alan yaklaşımlardan bahsetmek mümkündür. Rasyonel seçim kuramı çerçevesinde konuya yaklaşan Coleman tercihlerin bireyler arasında fayda ve zarar münasebetine göre karşılıklılık temelinde bir ilişkinin ortaya çıkabileceğine yönelik izahat getirmektedir. Karşılıklılık faktörü hem güven hem de sosyal sermayenin tanımlanmasında önemli bir faktördür (Tecim, 2011: s. 41-43).

Kişilerarası sosyal güvenin sosyalleşmede önemli bir işleve sahip olduğu düşünülmektedir. Sosyalleşme içerisinde insanlar kurallara ve normlara uyması beklenilir. Burada, toplumsal sistem içerisinde sosyal kurumların "kurallara uymayanları" tespitinden sonra uymayanlara yaptırım uygulayacağına yönelik inanç ve düşünceler oluştuğunda bireyler, daha çok güven duyma eğilimindedir. Bu ilişkisel davranış yüksek seviyede sosyal güveni sağlar (Aytaç, Çarkoğlu ve Ertan, s. 2017: 4).

Sosyal sermaye, bireyin içinde bulunduğu sosyal ağlara ve sosyal ilişkilerine göndermede bulunmaktadır. Güven, sosyal sermaye için hayati bir öneme sahiptir. Güven duygusunun azaldığı toplumlarda sosyal ilişkilerinin zayıflaması kaçınılmazdır. Fukuyama'nın sosyal sermayeyi güven üzerinden açıklaması manidardır. Ona göre "bir toplumda ya da bir toplumun belli bölümlerinde güvenin hüküm sürmesinden doğan kapasite" sosyal sermayedir. Farklı sosyal kesimlerin biraradalığında köprü rolünde bulunan sosyal sermayenin gerçekleşmesi sadece tanıdıklara değil aynı zamanda yabancılara da güveni gerektirmektedir (İlhan ve Fırat, 2019: 365). Sosyal kabulünün güven üzerinde inşa edilmesi farklı sosyal kesimlerin birbirine güven duyması ile ilişkilidir. İlhan ve Fırat (2019), çingenelerin diğer gruplara karşı güven duygusunun oluşmamasını, karşı grupların kendilerine güven duymamasından kaynaklandığını belirtmektedir. Buradan hareketle sosyal sermaye içerisinde güven duygusunun oluşumunu, habitus ve kültürel sermaye ile ilişkilendirmek mümkündür. Yatkınıklar ve kültürel davranışlar noktasında benzer olan bireylerin birbirlerine karşı güven duyguları beslemektedir.

İnsan davranışlarının bazı temel nitelikleri güveni önemli hale getirmektedir. İnsanlarla etkileşimde bulunurken, insanların ileriki eylem ve davranışlarına ilişkin bazı beklentilere girmektedir. İnsanlarla yüz yüze olduğumuzda genellikle kesin ve doğru beklentilerimiz olmaz. Çünkü olaylara ve kişilere karşı etkin bir kontrole sahip değiliz. İnsanlar başkalarına güvendiğinde "sanki" onların nasıl davranacağını biliyormuş gibi davranırlar (Turner, 2020: 391). İnsan ilişkilerinde güven olmadığı takdirde sürekli bir risk ile karşı karşıya kalacağı hissi uyandırır. Bu durum kişilerarası ilişkilerin sürdürülmesinde zorluklar ve güçlükler meydana getirir.

Farklılıkların kuşku ile ilişkilendirmek kendisine benzemeyenleri öteki olarak görmeye neden olur. Burada öteki bir başkasıdır ve ötekinde kendinden bir şey bulamama durumunu ortaya çıkarır. Bu durum farklı grupların birbirine güvenmemesine kaynaklık ederken sosyal sermayenin bütünlüğünde arızı durumların ortaya çıkarmasına neden olabilir. Bu çerçevede asgari sosyal güven sosyal entegre için önemlidir. Sosyal uyum ve dengenin olmama hali güvensizliği sıradanlaştırmaktadır. Sosyal ilişkilerdeki uyumsuzluk sosyal dengeyi bozabilmekte ve güvenin tesisini zorlaştırmaktadır.

Sosyal ilişkilerin erozyona uğraması ve dejenere olması, ilişkide güven yerine kuşku ve endişenin baskın olması ile ilgilidir. Kişilerarası ilişkinin başlaması için bireyler arasında güvenin tesis edilmiş olması önemlidir. Bu ilişkinin sürdürülmesi yine kültürel sermayenin etkinliği gibi güvenin devamlılığı ile doğrudan ilişkilidir. Güvenin sekteye uğraması ilişkinin sürdürülmesinin riske girmesi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda kişilerarası ilişkilerde güven önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

İnsanlar, sosyal bağlam içerisinde günlük tesadüfi temaslar ile gereksinim ve zorunluluklar sonucunda karşılaşabilmektedir. Bu karşılaşmalar, iletişim esasları çerçevesinde kişiler arası ilişkilerin başlamasını ve sosyal etkileşimin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Kişiler arası ilişkilerin devamlılığında farklı bireylerin benzer yönlerinin olması rol oynayabilmektedir. Bu benzerliklerin başında eğilim ve yatkınlar gelmektedir.

Eğilim ve yatkınlık, Bourdieu'nun habitus kavramına tekabül etmektedir. Kişilerarası ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesinde habitus önemli bir işleve sahiptir. Bireyin sahip olduğu yatkınlık ve eğilim sosyal ilişkilerdeki eğilim ve kabiliyetlerini de belirlemektedir. Burada bireyin sahip olduğu ekonomik ve kültürel özellikler onun habitusunu, sosyal ilişkilerindeki mahiyetini, muhteviyatını ve müstakbelini belirlemektedir. Bourdieu'nun kullanışlı kavramlarından olan ekonomik, kültürel ve sosyal sermayenin bu noktada elverişli olduğu düşünülmektedir. Bireyin önem verdiği ya da kendisinde ağırlıklı olarak bulunan sermaye türü, kişilerarası ilişkilerin oluşumuna ve gelişimine yön verecek bir meziyete sahiptir. Ekonomik sermayeye önem veren birisinin kişiler arası ilişkilerindeki devamlılığı, karşısındaki maddi olanakları ile yakından ilişkilidir. Aynı şekilde kültürel sermayesi yüksek olan bir kişinin kişiler arası ilişkilerinde benzer kültürel sermayeye sahip kişiler ile ilişkilerini sürdürmeye meyilli olacağını söylemek mümkündür. Bireyin bağlantıda olduğu sosyal ağı, onun sosyal sermayesini oluşturmaktadır. Sosyal sermayenin oluşumunda da güven önemli bir role sahiptir. Kişilerarası ilişkilerin başlaması ve sürdürülmesi taraflar arasında oluşan güven duygusu ile ilişkilidir. Sosyal güvenin tesisi kişilerarası ilişkilerin devamlılığını sağlamaktadır.

Bireylerin mevcut kültürel yatkınlık ve beğenileri, benzer olması halinde kişiler arası ilişkinin sürdürülebilir kılınmasını sağlamaktadır. Kültürel, sanatsal ve eğitsel boyutuyla benzer kaynaklara sahip kişilerin benzer habituslar sergilemesi olağandır. Bu benzerlikler de kişilerarası ilişkilerin yakın ilişkilere dönüşmesini sağlamaktadır.

Kaynakça / Reference

Aydemir, Mehmet Ali (2011). *Sosyal Sermaye: Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması*. Konya: Çizgi Kitabevi.

Aydemir, Mehmet Ali ve Tecim Erhan (2012). "Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 28, s. 43-59.

Aytaç, S.Erdem, Çarkoğlu, Ali ve Ertan, Güneş (2017). "Türkiye'de Kişilerarası Sosyal Güven ve Bireysel Belirleyicileri", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, Sayı: 44, s. 1-25.

Bourdieu, Pierre ve Wacquant, Löic (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*. (Nazlı Ökten, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Bourdieu, Pierre (1995). *Pratik Nedenler*. (Hülya Tufan, Çev.) İstanbul: Kesit Yayınları.

Bourdieu, Pierre (1997). *Toplumbilim Sorunları*. (Işık Ergüden, Çev.) İstanbul: Kesit Yayınları.

Bourdieu, Pierre (2010). Sermaye Biçimleri, M. Murat Şahin ve A. Zeki Ünal(Ed.), *Sosyal Sermaye*, (s.45-77), Değişim Yayınları: İstanbul.

Bourdieu, Pierre (2014a). "Simgesel Sermaye ve Toplumsal Sınıflar", *Cogito Dergisi*, Sayı: 76, s. 192-203.

Bourdieu, Pierre (2014b). "Yapılar, Habitus, Pratikler", James d. Faubion (Der.), *Özneyi Yeniden Düşünmek*, (s. 65-88), İstanbul: İnsan Yayınları

Bourdieu, Pierre (2015). *Ayırım*. (Derya Fırat, Günce Baykurt, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.

Bourdieu, Pierre (2016). *Sosyoloji Meseleleri*. (Filiz Öztürk, Büşra Uçar, Mustafa Gültekin, Aslı Sümer, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.

Bourdieu, Pierre ve Chartier, Roger (2014). *Sosyolog ve Tarihçi*. (Zuhal Karaca, Çev) İstanbul: Açılım Kitap.

Field, John (2008). Sosyal Sermaye. (Bahar Bilgen ve Bayram Şen, Çev) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Goffman, Erving (2017). *Etişim Ritüelleri*. (Adem Bölükbaşı, Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.

- Goffman, Erving (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Barış Cezar, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Göka, Erol (2019). *İnsan Kısım Kısım: Toplulukların Anlaşılmasında Psikolojik Bilimler*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Göker, Emrah (2014). "Ekonomik İndirgemeci mi Dediniz?", G.Çeğin, E.Göker, A.Arlı, Ü.Tatlıcan (Der.), *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Sosyolojisi*, (s. 277-302) İstanbul: İletişim Yayınları.
- İlhan Süleyman ve Fırat, Muhammet (2019). "Malatya'da Yaşayan Çingenelerde Sosyal Sermaye/Güven İlişkileri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 29, Sayı: 1, s. 361-380.
- Jung, Werner (1995). *Georg Simmel: Yaşamı, Sosyolojisi, Felsefesi*. (Doğan Özlem, Çev.) Ankara: Ark Yayınevi.
- Obembe, Demola (2012). "Knowledge sharing, sustained relationships and the habitus", *Management Learning*, 44(4), s. 355-372.
- Ritzer, George (2013a). *Sosyoloji Kuramları*. (Himmet Hülür, Çev.) Ankara: De Ki Yayınları.
- Siyez, Diğdem Müge (2019). "Kişilerarası İlişkilerin Başlangıcı ve Gelişimi", Alim Kaya (ed.), *İnsan İlişkileri ve İletişim*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Stryker, Sheldon (2006). "Traditional Symbolic Interactionism, Role Theory, and Structural Symbolic Interactionism: The Road to Identity Theory", Jonathan H. Turner (Ed.), *Handbook of Sociological Theory*, New York: Springer.
- Swartz, David (2011). *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nun Sosyolojisi*. (Elçin Gen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tecim, Erhan (2011). *Sosyal Güven*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Turner, Jonathan H. (2002). *Face to face : toward a sociological theory of interpersonal behavior*, California: Stanford University Press.
- Turner, Jonathan H. (2013). *Theoretical Sociology: 1830 to the Present*, California: Sage.
- Turner, Bryan S. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Kasım Akbaş, Adem Beyaz, Çev. Ed.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Wacquant, Loic (2014). "Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi", G.Çeğin, E.Göker, A.Arlı, Ü.Tatlıcan (Der.) *Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Sosyolojisi*, (s. 53-76) İstanbul: İletişim Yayınları.

